

UDK:37.013.2

Oliya XAYDAROVA,

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM "Pedagogika va o'qitish metodikasi" kafedrasida dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi

E-mail: Oliyaxaydarova1963@gmail.com

QarDU Pedagogika kafedrasida mudiri, PhD O.Karaxonova taqrizi asosida

PEDAGOGNING TASHKILOTCHILIK FAOLIYATI VA UNING TEXNOLOGIYASI

Аннотация

Tashkilotchilik faoliyati texnologiyasi pedagogning butun faoliyati tuzilmasida o'ziga xos o'ringa ega. Pedagogning tashkilotchilik faoliyati natijasida talabalar turli faoliyat turlariga kirishadilar. Alohida shaxsga qaratilgan tashkilotchilik faoliyati, bu butun bir guruhni birlashtirishga qaratilgan o'zaro bog'liq ta'sirlar (texnologiyalar) tizimi hisoblanishi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, pedagog, yangi sifat, shakllantirish, kasbiy tayyorlash, innovatsiya muhiti, tashkilotchilik faoliyati, bo'lajak mutaxassis, o'zaro bog'liq ta'sirlar, tizim.

ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПЕДАГОГА И ЕЁ ТЕХНОЛОГИЯ

Аннотация

Технология организационной деятельности занимает особое место в структуре всей деятельности педагога. В результате организаторской деятельности учителя учащиеся занимаются различной деятельностью. Анализируется, что организационная деятельность, направленная на личность, рассматривается как система взаимосвязанных воздействий (технологий), направленных на объединение целой группы.

Ключевые слова: Образование, педагог, новое качество, позднее, профессиональная подготовка, инновационная среда, организационная деятельность, будущий специалист, взаимосвязанные эффекты, система.

ORGANIZATIONAL ACTIVITY OF A TEACHER AND ITS TECHNOLOGY

Annotation

The technology of organizational activity occupies a special place in the structure of all teacher activities. As a result of the teacher's organizational activities, students are engaged in various activities. It is analyzed that organizational activities aimed at the individual are considered as a system of interconnected influences (technologies) aimed at uniting the whole group.

Key words: Education, teacher, new quality, later, professional training, innovative environment, organizational activity, future specialist, interrelated effects, system.

Kirish. Ta'lim jamiyatning yangi sifatini shakllantirishning muhim omili hisoblanib, uning taraqqiyotida inson ta'siri muhim ahamiyat kasb etadi. Yangiliklarning asosini – bo'lajak mutaxassisni rivojlangan zamonaviy kasbiy tayyorlash tashkil etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Toshkent shahrida "Innovatsiyalarni tatbiq etish ilmiy-amaliy markazi loyihasi" bilan tanishish davomida "Xalqimiz dunyoqarashida innovatsiya muhitini yaratish eng muhim vazifamizdir. Innovatsiya bo'lmas ekan, hech bir sohada raqobat, rivojlanish bo'lmaydi". [1] deb ta'kidlagan edilar.

Bugungi kunda ta'limni innovatsiya orqali tashkil etish jarayoni o'qituvchi va o'quvchining o'zaro munosabatlari optimallashtiradi. Bunda har ikkala shaxs ham faol ishtirokchiga aylanishi ko'zda tutiladi. Shunday qilish kerakki, o'quvchilar pedagogik jarayonning faol ishtirokchilariga aylansinlar. Chunki yetishib kelayotgan bo'lajak mutaxassislar ma'lum bir sohani egallashlaridan tashqari, mazkur sohani rivojlantirish uchun bilim va mahoratga, hamda amaliy tayyorgarlikka ega bo'lishlari lozim. Pedagogik faoliyatni amalga oshirish bevosita o'qituvchi va talabalarning o'zaro hamkorligiga bog'liq. Bunday hamkorlikning xususiyati pedagogning tashkilotchilik faoliyatini yuzaga chiqarish sifatiga bog'liq.

Alohida shaxsga qaratilgan tashkilotchilik faoliyati, bu butun bir guruhni birlashtirishga qaratilgan o'zaro bog'liq ta'sirlar (texnologiyalar) tizimi hisoblanadi.

Tashkilotchilik faoliyati texnologiyasi pedagogning butun faoliyati tuzilmasida o'ziga xos o'ringa ega. Pedagogning tashkilotchilik faoliyati natijasida talabalar turli faoliyat turlariga kirishadilar.

Manba va adabiyotlar tahlili. Bu masala bir qator tadqiqotlarning obyekti bo'lib xizmat qilgan. Bo'lajak o'qituvchi shaxsini shakllantirish muammolari M.O.Ochilov, X.I.Ibragimov,

Davletshin M.G va boshqa bir qancha tadqiqotchilar ishlarida atroflicha o'rganilgan [2, 3, 4].

Pedagogik faoliyatning mohiyati, tuzilishi va mazmunining pedagogik ongda aks etishini. Annamuratova S.K., M.T.Gromkova, N.Saidahmedovlar tadqiq qilganlar [5,6,7].

Kasbiy mahoratning shakllanishi va pedagogik faoliyatga kasbiy tayyorlik, pedagoglar kasbiy tafakkurining pedagogik-psixologik asoslarini ni D.N.Arziqulov, M.Yu.Ismoilovlar o'rgandilar [8,9].

O'qituvchi faoliyatining ijodiy yo'nalishlari va bo'lajak o'qituvchilarni ijodiy ishlashga tayyorlash muammolari, pedagogik texnologiya, uning ta'lim jarayonida qo'llanilishi, yo'l va usullari haqida, shuningdek pedagogik texnologiya, uning ta'lim jarayonida qo'llanilishi, yo'l va usullari haqida B.R.Adizov, V.P.Bespalko, B.L.Farberman va A. Sa'dullayev kabilarning tadqiqotlarida ishlab chiqilgan [10,11,12, 13].

Hozirgi davrda ta'limda innovatsion yondashish asosida o'qitish haqida matbuotda turli-tuman fikrlar bildirilmoqda. Ta'limga innovatsion yondashish asosida o'qitishni yo'lga qo'yish bu pedagogning tashkilotchilik faoliyatiga bog'liq. Ta'lim jarayonini o'quvchilar uchun tushunarli va qiziqarli sohalarni yaratish uchun tinimsiz izlanish o'qituvchining muhim vazifasi bo'lib qolmoqda. Shunday qilish kerakki, o'quvchilar pedagogik jarayonning faol subyektlariga aylansinlar.

Natijalar. O'rganilgan hujjatlar tahlili shuni ko'rsatdiki, o'quv yurtidagi ta'lim jarayonida sifatlar spektri kengayadi va talabalarning o'z-o'zini anglashlari bir-biriga o'xshash bo'lishiga olib keladi. Shuni ta'kidlab o'tish kerakki, bir xil guruhda sifat ko'rsatkichlari tez rivojlansa, boshqa guruhda esa bu ko'rsatkichdagi o'zgarish oliy o'quv yurtini tugatganga qadar ham o'zgarishsiz qoladi.

O'z-o'zi va o'zgalarni anglash jarayonining rivojlanishini ikki yo'nalishda ko'rib o'tdik. Birinchi sinov guruhida boshlang'ich ta'lim va musiqa bo'limlaridan 20 nafar talaba

tanlab olindi. Ularga maxsus tashkil etilgan pedagogik jarayonda o'qituvchini kuzatib, ta'riflab berish topshirildi. Bu hodisa o'ziga xos bo'lib, umuman u qiziqarli taassurot qoldirdi. Uni baholash ham turlicha bo'ldi.

Ikkinchi sinovda I-kurs talabasi xuddi shu vazifalarni bajardi. Shu kabi ta'riflashlar talabalar tomonidan 4 marta tashkil etildi: I, II, III va IV kurslarda, o'quv yili oxirida.

Talabalarning kelgusi pedagogik faoliyatga tayyorgarligini qanday yo'nalishda tashkil etishni belgilash uchun pedagoglarga xos unumli va innovatsion yondashuv asosida ishlashning ancha taraqqiy etgan shakllari haqida ma'lumotga ega bo'lish lozim. Faqat shundagina pedagogik mahoratni rivojlantirishning samarali yo'llarini aniqlash mumkin. Shuning uchun ham innovatsion yondashuv asosida ishlaydigan o'qituvchilarning faoliyati sir-asrorlarini o'rganish zarur.

Shuni ta'kidlab o'tish lozimki, insonni tushunish va uni ta'riflashni har bir kursda kuzatish mumkin. Bizning kuzatishimizcha o'zgalarni tavsiflashning maksimum darajasiga 2-3-kurslarda erishiladi. Bu daraja keyingi yillarda ham pasaymaydi. Insonning ruhiy holatini ta'riflash va bu jarayonni anglash ta'limning 3- va 4-o'quv yilining ikkinchi yarmida amalga oshiriladi. Kuzatishlarimiz davomida inson ichki dunyosini anglash darajasining ko'rsatkichlari birmuncha past ekanligi namoyon bo'ldi. Bu o'rinda ta'limning 1-o'quv yilidan 4-o'quv yiligacha deyarli siljishlar va o'zgarishlar ro'y bergani yo'q. Umuman, insonni anglash va uni ta'riflash ko'nikmasining rivojlanishi katta yoshlilar va yoshlarni ta'riflashda bir xil bo'ldi.

Pedagogning pedagogik jarayonni amalga oshirish bosqichidagi faoliyat texnologiyasining mazmuni shulardan iboratki, talabalar oldida faoliyat topshiriqlarini va maqsadini aniqlash; alohida talaba va talabalar jamoalarining topshiriqlarni qabul qilish faoliyatlarini uchun imkoniyatlar yaratish; pedagogik faoliyatni amalga oshirish uchun tanlab olingan metod, usul va vositalarni qo'llash; pedagogik faoliyat subyektlarining o'zaro ta'sir faoliyatini ta'minlash va uning samarali borishi uchun sharoit yaratish; talabalar faolligini oshirish uchun zarur usullardan foydalanish; pedagogik faoliyatning borishini ta'minlash uchun zamonaviy vositalardan foydalanish va teskari aloqani ta'minlash.

Boshqarish nazariyasida tashkilotchilik faoliyatini tor ma'noda insonlarni boshqarish tizimining eng so'nggi, yakunlovchi zvenosi sifatida qarash qabul qilingan.

Keng ma'noda uning tuzilish texnologiyasi quyidagi mustaqil bosqichlar va ularning o'zaro ta'sirlar ketma-ketligini aks ettiradi:

- topshiriqni o'zlashtirish, tashkilotchilar va qatnashchilarning topshiriq shartlariga o'zaro munosabatini o'rnatish;
- yosh tashkilotchilarni tanlab olish, qatnashchilarni hamjihatlik bilan qaror qilish uchun topshiriqlar bilan tanishtirish;
- qulay ma'lumotlarga asoslangan makon va zamon munosabatlarini rejalashtirish, mavjud vositalarni aniqlash;
- vazifalarni taqsimlash, tashkilotchilik shaklini aniqlash, yo'l-yo'riqlar ishlab chiqish;
- ichki o'zaro aloqalarni muvofiqlashtirish, yosh tashkilotchilar bilan ishlash, tashqi aloqalarni ta'minlash;
- topshiriqlarni bajarilish samaradorligini borishini tahlil, nazorat, qilish, hisobga olish;
- ilg'or guruhlarni aniqlash, kuchlarni, vositalarni qayta guruhlash va qayta rejalashtirish;
- topshiriqlarni bajarishni tugallash bo'yicha ishlash, ish va vositalarni topshirish, hisobot;
- individual va ruhiy topshiriqlarni bajarilish faoliyatini yakuniy tahlil qilish va baholash.

Bu tashkilotchilik faoliyati tuzilmasi keng ma'noda pedagogning tashkilotchilik faoliyatiga taalluqlidir.

Pedagogning tashkilotchilik faoliyati texnologiyasining xususiyati eng avvalo uning maqsadi asosida namoyon bo'ladi. U sezgi organlari orqali qabul qilinishi lozim bo'lgananiq fan natijalariga tayanmaydi, sababi u faoliyatning boshqa turlarini (ya'ni, o'quv, mehnat, ilmiy) samarali ta'minlashga yo'naltirilgan. Pedagogning tashkilotchilik faoliyati texnologiyasining mazmuni, shakl va metodlari har doim talabalarning u yoki bu faoliyat turiga qaratilgandir.

Tashkilotchilik faoliyati texnologiyasining yakuniy maqsadining amalga oshishi, tashkilotchi pedagogga emas, balki boshqa shaxs yoki talabalar guruhi zimmasiga yuklatiladi.

Pedagogning talabalar faoliyati texnologiyasining natijalarini tashkil etish faoliyatidan chetlashtirilishining o'ziga xosligi, mahsuldor va nomahsuldor faoliyat turlari son va sifat samaradorligini ko'rsatadi.

Pedagoglarning muvaffaqiyatli ishlashlari, bolaga ta'lim berishlari uchun texnologiya bo'lishi shart. Mana shunga ko'ra pedagogik texnologiya atamasi ko'pchilikning e'tiborini tortdi. Endi esa pedagogik texnologiyalarni ta'lim-tarbiya ishida to'liq va aniq qo'llash uchun uning mazmun, mohiyatini tushunib yetish lozim. Bu bir qadar vaqt talab qiladi. Avvaliga pedagogik texnologiya deganda ta'lim jarayonida texnik vositalarni qo'llash tushunildi. Keyinroq, bu tushunchani chuqurroq o'rganib chiqilgandan keyin esa pedagogik texnologiya haqida oldindan loyihalashtirilgan, natijasi kafolatlangan texnologiyalarni ta'lim amaliyotiga tizimli va izchil tadbir etish degan tushunchaga ega bo'lindi.

Muhokama. Oliy o'quv yurtidagi ta'lim jarayonida bo'lajak pedagogning tashkilotchilik faoliyatini rivojlanishi uchun qanday nimalarga e'tibor qaratish kerak?

Bo'lajak o'qituvchilarni tashkilotchilik faoliyati texnologiyasiga tayyorlash oliy pedagogik ta'limni takomillashtirishning muhim yo'nalishidir.

Tashkilotchilik faoliyati o'qituvchi faoliyatida ko'pqirrali obyekt bo'lib, uni tadqiq etish nihoyatda murakkab. Bunda mutaxassisning umumiy va maxsus tayyorgarligining ma'lum bir darajasiga erishishni, zarur kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirishni talab etadi.

Bu esa tashkilotchilik asosida ishlashga qiziqadigan, uni amalga oshirishga intiluvchan, ijodiy ishlaydigan shaxsni tarbiyalashni taqozo etadi. Bunda kasbni dildan sevish va unga oid motivlarning mavjudligidagina tashkilotchilik asosida ishlaydigan pedagog shaxsi shakllanishi mumkin.

Bizning tadqiqotlarimiz asosida turgan konsepsiya ham pedagogning tashkilotchilik faoliyatining shakllanishida pedagogik faoliyat motivini rivojlanishining ahamiyati kattaligidir. Innovatsion yondashuvning muhim tarkibiy qismlaridan biri ham motivlarni rivojlantirishdir.

Faoliyat motivining mavjudligi pedagogning tashkilotchilik faoliyatga erkin kirishuvi, o'quvchilar bilan tez til topa bilishi, izlanishi, faoliyatga ijodiy yondashishi, ta'lim jarayonini innovatsion yondashuv asosida tashkil etishga intilishiga yordam beradi.

Pedagoglik kasbini tanlagan talabaning unga doir ko'nikma va malakalarini egallashiga oliy o'quv yurtidagi pedagogik ta'lim jarayonini tubdan qayta qurish, uni tashkilotchilik faoliyati texnologiyalari asosida tashkil etish yordamida erishish mumkin.

Xulosa. Demak, pedagog-tashkilotchining faoliyati texnologiyasi, boshqa faoliyatlar singari qabul qilingan axborotlarni qayta ishlash asosida quriladi.

Tashkilotchilikda eng asosiysi jamoa va uning alohida a'zolari haqidagi psixologik axborot hisoblanadi. Shundan tashkilotchilik faoliyati texnologiyasining turli pedagogik va psixologik o'zaro ta'sir yo'l, usul va vositalari namoyon bo'ladi.

Pedagogning tashkilotchilik faoliyati texnologiyasi asosan quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi:

birinchi shakl – bu guruhlarining integratsiyalashuvi, ya'ni ichki shaxslararo birlashuvning shakllanishi. Bu shaklni amalga oshirilishi natijasida guruh ichida o'zaro aloqa, o'zaro munosabatlar, ya'ni ichki kommunikatsiya yo'lga qo'yiladi.

ikkinchi shakl – bu tashqi aloqaga yo'naltirilgan mikrogruplar va yuqori tashkilotlar o'rtasida o'zaro aloqani o'rnatiladi.

uchinchi va to'rtinchi funksiyalari tashkilotchilik mohiyatini anglashdan kelib chiqib, ta'lim-tarbiya bilan bog'liq holda ushbu hodisalarni keng ma'noda tushuniladi.

Pedagog faoliyatidagi bu to'rt funksiya o'zaro bog'liq holda biri ikkinchisini to'ldirish asosida natijalar namoyon bo'ladi.

Pedagogning tashkilotchilik faoliyati funksiyalarini axborot berish, rivojlantirish va moslashtirish kabi umumiy pedagogik bilimlar sifatida baholash mumkin.

Shuni ham aytish kerakki, an'anaviy pedagogik faoliyat bilan yangiliklar asosida tashkil etilgan faoliyat o'rtasida juda katta chegara mavjud emas. Bu hol, ayniqsa, pedagogik jarayonni tashkil etishda yaqqol ko'zga tashlanadi. Ta'lim jarayonini yangiliklar asosida tashkil etib ishlaydigan o'qituvchi o'z mehnatining samarasini, uning mohiyatini ochib bera oladi.

O'qitish jarayonini yangicha, innovatsion yondashuv asosida tashkil etish muammosi hozirgi zamonning eng muhim talablaridan biri bo'lib qolmoqda. Chunki ilmiy-texnika taraqqiyoti O'zbekistonning jahon miqyosida tan olinishi, ilg'or mamlakatlarning fan-texnika, texnologiya sohasida erishgan yutuqlarining respublikamizga kirib kelishi o'qituvchidan o'z

faoliyatini yangi pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishni talab qilmoqda.

Faoliyatni innovatsion yondashuv asosida tashkil eta oladigan pedagogik kadrlar tayyorlash har doim pedagogika fanining diqqat markazida turgan muhim masalalardan bo'lgan.

Hozirgi zamon o'qituvchisi pedagogik texnologiyaning mohir ustasi bo'lib, o'quvchilarni fan asoslari bilan qurollantirishi, yuksak ma'naviy kamolot, o'z xalqi farovonligi uchun mehnat qilishga ongli ravishda intilishi, umuminsoniy va milliy taraqqiyot tamoyillariga sadoqatni shakllantira olishi lozim. Shuning uchun ham O'zbekiston Respublikasi hukumati tomonidan o'qituvchi kadrlar tayyorlash sifatini takomillashtirishga katta e'tibor qaratilmoqda. hozirgi zamon o'qituvchisi har tomonlama yetuk, ma'naviy boy, o'z ishinin mohir ustasi, yangiliklarni tez anglab hayotga tatbiq eta oladigan bo'lmog'i lozim.

ADABIYOTLAR

1. Mirziyoev Sh. "Innovatsiyalarni tatbiq etish ilmiy-amaliy markazi loyihasi" haqida. Xalq so'zi. gazetasi 29 dekabr, 2018.
2. Ochilov M.O. Muallim qalb me'mori. –T.: O'qituvchi. 2001. - 429 b.
3. Ибрагимов Х. Теоретические основы профессионального самовоспитания будущих учителей в педагогических училищах и колледжах. Автореф. дис. ... д-ра пед.наук. – М.: 1996. – 39 б.
4. Davletshin M.G. va boshqalar. Qobiliyat va uning diagnostikasi. – T.: O'qituvchi, 1997. -134 b.
5. Аннамуратова С.К. Художественно-эстетическое воспитание школьников Узбекистана. (ТГПИ; Под ред. Акад. С.Р.Ражабова). – Т.: Фан, 1991. - 370 с.
6. Громкова М.Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности. Учеб. Пособие для ВУЗов. – М.: ЮНИТИ – ДАНА. 2003. - 415 с.
7. Saidahmedov N. Pedagogik amaliyotda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash texnologiyalari. Toshkent: 2000 y. - 46 b.
8. Arziqulov D.N. Kasbiy kamolotning psixologik o'ziga xos xususiyatlari. Psixol. fan.nom. diss...avtoreferati. – Toshkent: 2002. -22 b.
9. Исмаилова М.Ю. Система формирования профессиональной направленности учащихся педагогических колледжей (на материале русского языка) Автореф. дис... канд. пед.наук. –Ташкент: 2001. - 22 б.
10. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari. Ped. fan. doktori. diss... Avtoref. – T.: 2003. - 44 b
11. Беспалко В.П. Слагаемые педагогической технологии. –Москва: Педагогика, 1989. - 190 б.
12. Farberman B.L. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'z.R.FA. Fan. 2000. - 128 b.
13. Aziz SA'DULLAYEV. (2024). ASPECTS OF FORMING VOLUNTARY QUALITIES IN OVERCOMING ANXIETY IN ADOLESCENT WRESTLERS. News of UzMU Journal, 1(1.4), 176-179. Retrieved from
14. Narkulovna D. N. (2023). THE ROLE OF INTERACTIVE METHODS IN SCIENCE TEACHING. SCIENCE AND SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD, 1(7), 76-80.